

PANEL FRYSLÂN 03/23

NATUUR, LANDSCHAP EN
BIODIVERSITEIT IN FRYSLÂN

NATUUR EN LANDSCHAP

WORDEN STEEDS BELANGRIJKER

Veel mensen genieten graag van flora en fauna, van de rust in een natuurgebied en het uitzicht op het landschap. Momenteel spelen er echter ook veel vraagstukken over natuur, landschap en biodiversiteit. Natuur en landschap worden steeds belangrijker. Met onderwerpen als: indeling van de ruimte in het al volle Nederland, de afname van de biodiversiteit en het stikstofdebat. Natuur is niet hetzelfde als landschap, maar de beide thema's overlappen wél. Het verschil en de overlap worden vooral duidelijk wanneer de vraagstukken worden bekeken vanuit de beleving van de inwoners, het burgerperspectief.

In voorliggende publicatie kijken wij vanuit het perspectief van onze panelleden naar natuur en landschap. Dit is de eerste publicatie rond dit thema. Tweejaarlijks zal een vragenlijst rond het thema Natuur en Landschap worden uitgevraagd via Panel Fryslân, zodat trends en ontwikkelingen zichtbaar gemaakt kunnen worden. Welke ontwikkelingen in het landschap leiden tot zorgen? Wie is er aan zet om te zorgen voor het beschermen en bevorderen van biodiversiteit? Hoe wordt er gedacht over de stikstofprotesten? Hoe belangrijk is het landschap eigenlijk? In deze publicatie gaan we op die vragen in, en staat het burgerperspectief centraal.

OVER PANEL FRYSLÂN

Panel Fryslân bestaat uit zo'n 7.000 inwoners van Fryslân die zesmaal per jaar een online vragenlijst ontvangen over verschillende maatschappelijke thema's die spelen in de provincie. Zelfaanmelding voor het panel is niet mogelijk. Werving vindt uitsluitend plaats via een aselechte steekproef en op basis van persoonlijke uitnodiging. Er wordt een weging toegepast om te corrigeren voor ondervertegenwoordigde groepen. Panel Fryslân is zodoende representatief voor de Friese bevolking van 18 jaar en ouder en is daarmee een uniek onderzoeksinstrument in Fryslân.

Deze publicatie is onder andere gebaseerd op de vragenlijst 'Natuur, Landschap en Biodiversiteit in Fryslân' die de leden van Panel Fryslân tussen 22 november en 14 december 2022 konden invullen. Aan dit onderzoek hebben 3039 Panel Fryslân-leden deelgenomen (43% van het panel).

Een uitgebreide onderzoeks verantwoording van Panel Fryslân is via deze [link](#) te vinden.

// INLEIDING

LANDSCHAP VOL NATUUR (EN CULTUUR)

De natuur en het landschap van Fryslân zijn continu in ontwikkeling. Wanneer over natuur wordt gesproken, wordt vaak een verbinding gelegd met het landschap. Wat precies onder natuur wordt verstaan kan behoorlijk verschillen, van persoon tot persoon en ook tussen meer formele definities. De Van Dale omschrijft natuur als: “*Wat de mens om zich heen ziet en wat beschouwd wordt als nog niet door de mens gewijzigd, het landschap.*”. Het is dan ook niet verrassend dat de begrippen ‘natuur’ en ‘landschap’ vaak door elkaar worden gebruikt en tot spraakverwarring kunnen leiden. In de vragenlijst ‘Natuur, Landschap en Biodiversiteit in Fryslân’, konden de respondenten zelf invullen wat ze verstaan onder ‘natuur’ en ‘landschap’.

Wat met een landschap wordt bedoeld, is meestal makkelijker te definiëren. Een gebruikelijke definitie is (zie kader) een gebied zoals je dat in een oogopslag ziet, inclusief bebouwing. Daarbij kan onderscheid gemaakt worden tussen bijvoorbeeld een natuurlandschap, een cultuurlandschap of een meer stedelijk landschap.

Het begrip natuur is lastiger te definiëren en wordt vaak gezien als het tegenovergestelde van cultuur. In Fryslân is nog weinig ‘echte’, onaangetaste natuur over. Denk aan gebieden zoals hoogvenen, kwelders en duinen. Het huidige landschap van Fryslân is grotendeels door de mens gevormd en is daarom grotendeels een cultuurlandschap. Bepaalde landschappen welke deels als gevolg van menselijk handelen zijn ontstaan, zoals heide of schraallanden, worden gevoelsmatig vaak ook tot natuur gekend. Ook zijn er nog vele natuurlijke elementen in het Friese cultuurlandschap te vinden. Een veel gebruikte bredere definitie van natuur (zie kader) omvat ook deze deels door de mens beïnvloede gebieden.

In de samenhang tussen natuur en landschap is biodiversiteit een belangrijk begrip. De biodiversiteit is een soort graadmeter van de gezondheid van de natuur in een gebied. Wat betekent natuur volgens leden van Panel Fryslân? Welke functie heeft de natuur? En welke functie heeft het landschap? In deze publicatie bekijken we natuur en landschap vanuit het burgerperspectief.

// NATUUR

Natuur is alles wat zichzelf ordent en handhaaft, al of niet in aansluiting op het menselijk handelen, maar niet volgens menselijke doelstellingen.

Bron: Schoevers, P.J. (1982).

// LANDSCHAP

Een gebied, zoals dat door mensen wordt waargenomen, waarvan het karakter bepaald wordt door natuurlijke en/of menselijke factoren en de interactie daartussen.

Bron: Europese Landschapsconventie

// BIODIVERSITEIT

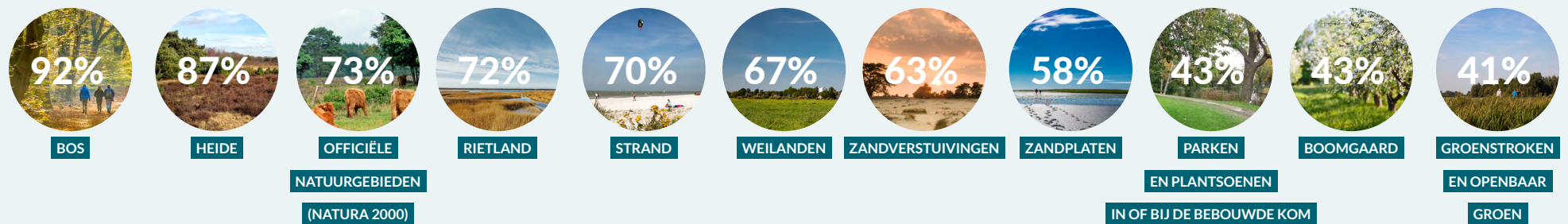
De variatie aan soorten planten, dieren, insecten en micro-organismen. En de interacties daar tussen. Hoe meer verschillende soorten organismen er zijn in een gebied, hoe hoger de biodiversiteit.

Bron: Wageningen University & Research

WAT IS VOLGENS PANELLEDEEN (DE FUNCTIE VAN) NATUUR?

De natuur en het landschap van Fryslân zijn continu in ontwikkeling. Wanneer over natuur wordt gesproken, wordt vaak een verbinding gelegd met Aan de panelleden is gevraagd wat zij onder natuur verstaan, waarbij meerdere opties aangekruist konden worden. Panelleden vinden vooral dat bos (92%) en heide (87%) tot de natuur behoren. Opvallend is dat twee derde van de panelleden ook weilanden tot de natuur rekent, terwijl dit (erg) bewerkte cultuurgrond kan zijn. Panelleden woonachtig in het stedelijk gebied kozen vaker voor parken en plantsoenen als natuur dan panelleden van het platteland.

WAT IS NATUUR VOLGENS U?

Een andere vraag die gesteld is aan de panelleden is hoe belangrijk of onbelangrijk de natuur in Fryslân voor hen is. In Fryslân vindt 90 procent van de panelleden de natuur in Fryslân (heel) belangrijk. Veruit de belangrijkste functie van de natuur volgens de panelleden is genieten van de stilte/rust/ het uitzicht (91%).

BELANGRIJKSTE FUNCTIES VAN DE NATUUR IN FRYSLÂN, 2022

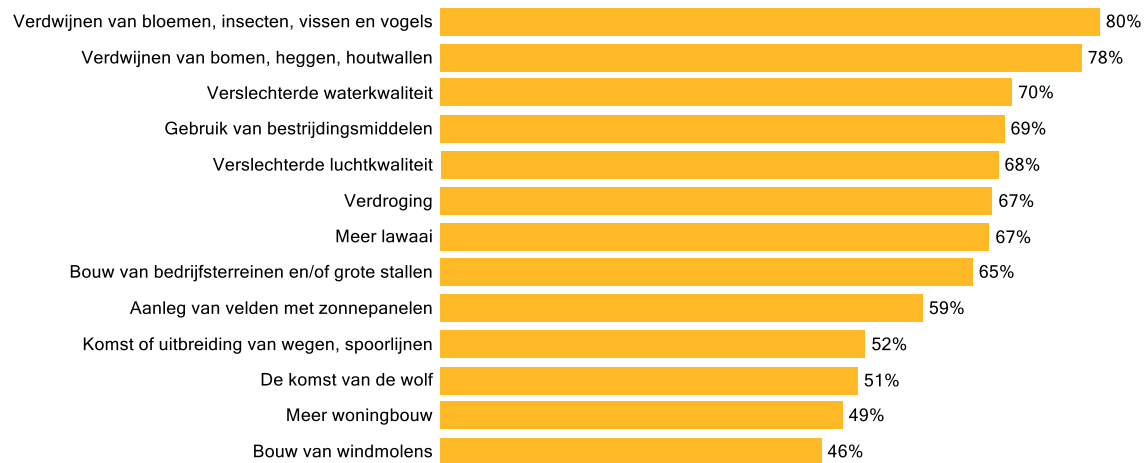
Genieten van de stilte/rust/het uitzicht.....	91%
Bescherming/behoud van planten, dieren, vissen en insecten.....	68%
Het observeren/spotten/bestuderen van wilde vogels, planten, bomen en bloemen.....	41%
Een plek om te sporten of bewegen.....	29%
Een fijne plek om af te spreken met vrienden of familie.....	13%

Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

HET LANDSCHAP IN FRYSLÂN, HOGE WAARDERING MAAR OOK ZORGEN

Nederland wordt steeds drukker en voller. Zo telde Nederland in 1950 zo'n 10 miljoen inwoners, nu gaat het om een kleine 18 miljoen. Deze toename heeft onder andere invloed op het aantal woningen, de infrastructuur en voorzieningen. Ook in Fryslân is dit het geval en dit heeft een impact op het landschap. Aan de panelleden is gevraagd hoeveel zorgen ze zich maken over een aantal ontwikkelingen van de natuur en het landschap in Fryslân. Ze maakten zich over veel van deze ontwikkelingen (heel erg) zorgen (figuur 1). De meeste zorgen zijn samen te vatten in drie onderwerpen. Panelleden hebben de meeste zorgen over het verdwijnen van flora en fauna. Iets minder bezorgd zijn ze over ontwikkelingen die mogelijk een negatieve impact hebben op de gezondheid, zoals de water- en luchtkwaliteit. Het minst bezorgd zijn panelleden over fysieke ingrepen in het landschap, zoals toegenomen woningbouw. Ze geven met een 7,6 een ruime voldoende aan het landschap in Fryslân. Ook geven ze aan zich erg verbonden te voelen met het landschap. De verbondenheid waarden ze gemiddeld met een 8,2. Het laagste rapportcijfer (7,6) wordt gegeven door panelleden uit de leeftijdscategorie 18 t/m 34 jaar.

>> Figuur 1. Aandeel (heel erg) bezorgd over natuur en landschap:

Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

Er vinden vele ontwikkelingen plaats in het Friese landschap. Zorgen deze ontwikkelingen voor vooruit- of juist achteruitgang van het Friese landschap? Eén op de twaalf van de panelleden vindt dat het landschap er in de afgelopen 5 jaar op vooruit is gegaan, een derde vindt dat het gelijk is gebleven en 42 procent vindt dat het erop achteruit is gegaan. Daarnaast gaf 18 procent van de panelleden aan niet te weten of het landschap erop vooruit of achteruit is gegaan in de afgelopen 5 jaar.

NATUUR ALS LANDSCHAP

Naast de verschillende functies van natuur in Fryslân zijn ook de belangrijkste functies van het landschap in Fryslân uitgevraagd bij de panelleden. De belangrijkste functies van het landschap zijn volgens panelleden: de leefomgeving van dieren en planten (96%) en de esthetische kwaliteit. Met andere woorden, het landschap in Fryslân is mooi om naar te kijken en van te genieten (95%).

De functies van de natuur en het landschap in Fryslân, die door de panelleden als belangrijk worden aangemerkt, zijn vergelijkbaar. Dit kan liggen aan het feit dat het verschil tussen natuur en landschap soms lastig te bepalen is. Volgens de panelleden zijn er veel onderwerpen die zowel bij de natuur als bij het landschap horen.

>> Figuur 2. Functies van het landschap:

Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

HET LANDSCHAP IN VERANDERING

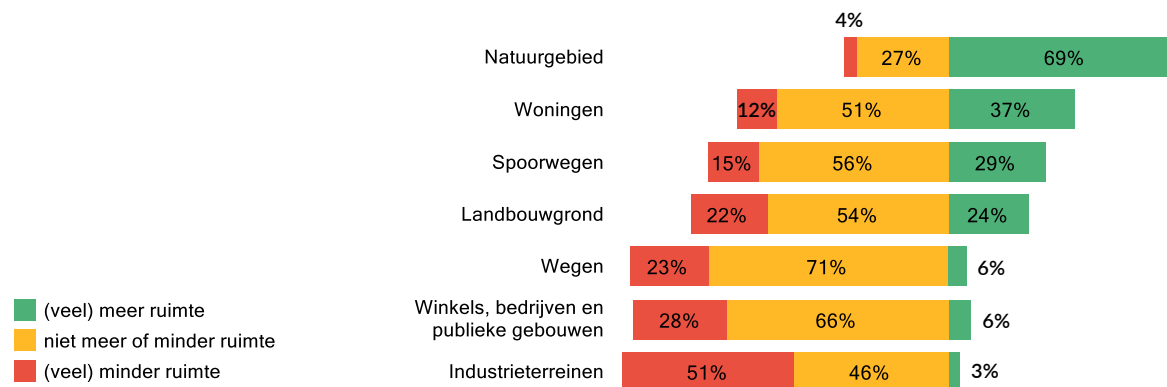
De ruimte van Fryslân is een schaars goed, er kan niet (eenvoudig) meer van bij gemaakt worden. Elke ingreep in het landschap die leidt tot een verandering van ruimtegebruik, is daarom per definitie een vraag over het uitruilen van de ene functie voor de andere. De meeste ruimte in Fryslân (exclusief buitenwater) is in gebruik als: agrarisch terrein (64%), binnenwater (17%) en bos- en open natuurlijk terrein (10%). De meer stedelijke landschapselementen hebben in vergelijking een beperkt ruimtegebruik, zoals steden en dorpen (3%), infrastructuur (wegen en spoorwegen) (2%) en bedrijventerreinen (1%). Bron: CBS, bestand bodemgebruik.

Hoe zou Fryslân eruit zien wanneer je de ruimte opnieuw in zou kunnen delen? Verreweg de meeste panelleden zouden het landschap in Fryslân niet heel anders verdelen dan hoe de indeling nu is. Ze zouden niet (veel) meer of (veel) minder ruimte geven aan de meeste landschapsonderdelen. Landbouwgrond zou het merendeel van de panelleden (54%) evenveel ruimte geven als nu, de restende helft is vrijwel gelijk verdeeld tussen de standpunten meer (24%) en minder (22%) ruimte voor landbouwgrond.

Het aandeel natuurgebied zouden panelleden wel anders verdeeld worden. Van de panelleden gaf 69 procent aan (veel) meer ruimte te willen voor natuurgebied. Vooral inwoners van grotere woonplaatsen willen meer ruimte voor natuur (79%). Een aanzienlijk deel van de panelleden (37%) zou ook meer ruimte maken voor woningen. Minder ruimte zou worden gegeven aan industrieterreinen (51%) en winkels, bedrijven en publieke gebouwen (28%).

Over het ruimtebeslag van infrastructuur zoals wegen en spoorwegen zijn de meningen verdeeld. Het merendeel zou deze infrastructuur niet meer of minder ruimte geven. De panelleden die deze infrastructuur wel anders zouden verdelen, willen doorgaans meer ruimte voor spoorwegen en minder ruimte voor wegen. Voor infrastructuur en overige bebouwing is het feitelijke grondgebruik beperkt.

>> Figuur 3. Meer of minder ruimte voor:

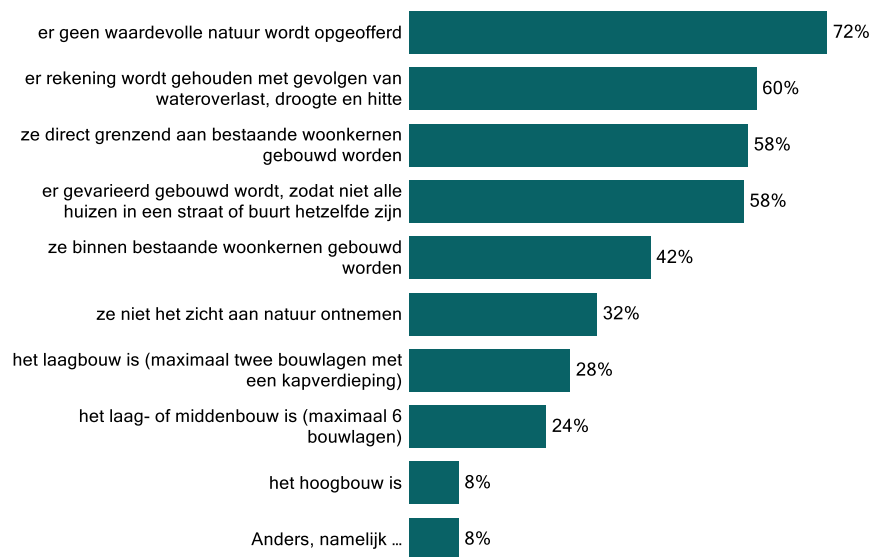
Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

WONINGBOUW IS ACCEPTABEL, WANNEER:

Een op de drie panelleden gaf aan (veel) meer ruimte te willen geven aan woningen. Hen is gevraagd onder welke voorwaarden ze (extra) woningbouw acceptabel vinden. Als voorwaarde voor bouw van nieuwe woningen vinden deze panelleden het vooral belangrijk dat dit niet ten koste gaan van waardevolle natuur. Bij voorkeur zien ze woningbouw grenzend aan bestaande woonkernen, met variatie in bouwstijl, zodat niet alle huizen in een straat of buurt er hetzelfde uitzien. Met name inwoners van grotere woonplaatsen vinden het belangrijk dat er rekening wordt gehouden met de gevolgen van hitte, droogte en wateroverlast. Midden- en hoogbouw wordt als minst acceptabele vorm van woningbouw gezien, evenals bebouwing die de natuur aan het zicht ontnemt. Over het algemeen geldt hoe ouder men is, hoe meer (rand)voorwaarden worden gesteld.

>> Figuur 4. (Veel) meer ruimte voor woningbouw is acceptabel wanneer:

Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

RUIMTE VOOR ENERGIE(OPWEKKING)

De energietransitie leidt tot het gebruik van andere manieren van energieopwekking. Dat kan effect hebben op het landschap. Sommige manieren van opwekking zijn meer of minder zichtbaar in het landschap dan andere, of kunnen zelfs beeldbepalend zijn. Ook kan energiewinning gevolgen hebben voor de natuur en omwonenden. Wanneer vinden panelleden ruimtelijke inpassing van energiebronnen acceptabel?

>> Figuur 5. Wanneer zijn:

	Nooit acceptabel	Soms acceptabel	Altijd acceptabel
Biomassacentrales	32%	61%	7%
Kerncentrales	40%	43%	18%
Locaties voor gasopslag of -winning	32%	62%	6%
Windmolens op land	18%	67%	15%
Windmolens op zee	12%	51%	37%
Zonneparken	22%	63%	15%

Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

Windmolens op zee vormen de meest geaccepteerde duurzame manier van opwekking, een op de drie panelleden vindt deze altijd acceptabel. Over het algemeen vinden ze de meeste manieren van energieopwekking 'soms' acceptabel. Daarbij vinden ze het vooral belangrijk dat er geen schade wordt veroorzaakt aan de natuur en dat er geen gevaar is voor omwonenden. Ook tijdig betrokken worden bij plan- en besluitvorming draagt bij aan acceptatie van energieopwekking. Een kleine meerderheid vindt met name voor zonneparken en windmolens op het land belangrijk dat omwonenden mee kunnen delen in de winst, ofwel gebruik kunnen maken van de opgewekte energie.

Het minst acceptabel vinden panelleden biomassacentrales en locaties voor gaswinning of -opslag. Locaties voor gaswinning vinden ze half zo vaak acceptabel als locaties voor gasopslag. Over kernenergie zijn de meningen verdeeld, omdat bijna 1 op de 5 panelleden het altijd acceptabel vindt, 2 op de 5 het soms acceptabel vindt en de overige 2 op de 5 het nooit acceptabel vindt.

Wanneer panelleden energieopwekking 'soms' acceptabel vinden, is het vooral belangrijk dat:

WINDMOLENS

OP LAND

- ... de overlast voor omwonenden beperkt is..... **75%**
- ... omwonenden gebruik kunnen maken van de opgewekte energie..... **65%**
- ... omwonenden tijdig worden betrokken bij de plan- en besluitvorming..... **63%**

WINDMOLENS

OP ZEE

- ... ze geen gevaar voor het leven in zee vormen **78%**
- ... ze geen gevaar voor langs vliegende vogels vormen **60%**
- ... ze helpen de klimaatdoelen te behalen..... **56%**

ZONNEPARKEN

- ... ze niet tot natuurschade leiden..... **70%**
- ... omwonenden tijdig worden betrokken bij de plan- en besluitvorming..... **60%**
- ... omwonenden gebruik kunnen maken van de opgewekte energie..... **57%**

BIOMASSA/ GAS

- ... er geen gezondheids- en veiligheidsrisico's voor omwonenden zijn..... **72%**
- ... ze niet tot natuurschade leiden..... **68%**
- ... de overlast voor omwonenden beperkt is..... **65%**

KERNENERGIE

- ... er geen gezondheids- en veiligheidsrisico's voor omwonenden zijn..... **74%**
- ... ze niet tot natuurschade leiden..... **62%**
- ... ze helpen de klimaatdoelen te behalen..... **56%**

BIODIVERSITEIT

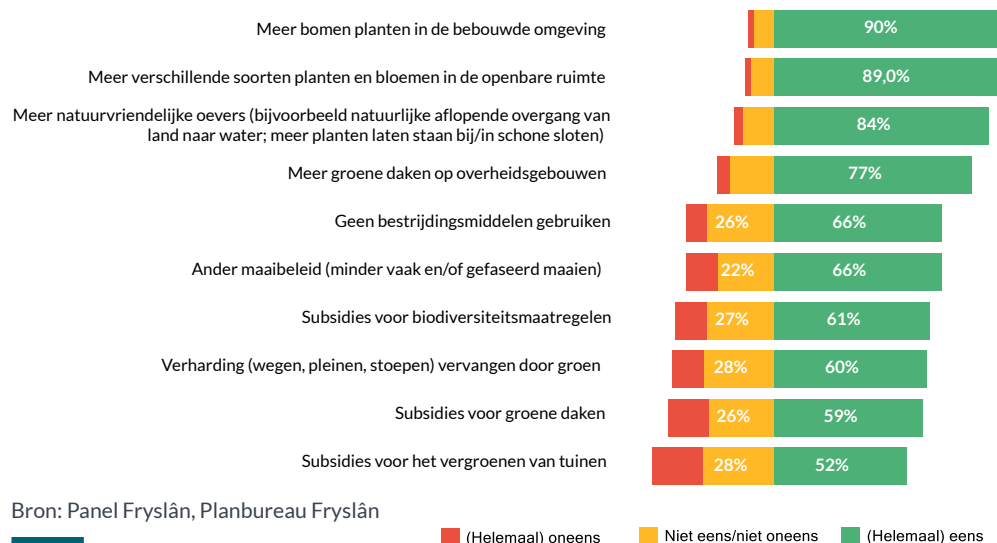
Grootschalige veranderingen in het landschap, zoals inpassing van woningen of energieopwekking, kunnen invloed hebben op de kwaliteit en beschikbaarheid van ruimte voor natuur en biodiversiteit.

Ruim drie kwart van de panelleden vindt het beschermen en verbeteren van biodiversiteit (heel) belangrijk. Panelleden zien daarbij vooral een rol voor de provincie (53%), organisaties zoals Natuurmonumenten, It Fryske Gea of Staatsbosbeheer (47%) en alle burgers (46%). Een op de vier panelleden ziet het vooral als een rol voor de gemeente, boeren of het waterschap.

De overheid kan zich op verschillende manieren, zowel direct als indirect, inzetten voor het beschermen of bevorderen van biodiversiteit. Panelleden is gevraagd in hoeverre ze het met bepaalde maatregelen eens zijn. Over alle aan hen voorgelegde maatregelen die biodiversiteit beschermen of bevorderen zijn ze overwegend positief. Met name voor de meer directe ingrepen bestaat veel draagvlak, bijvoorbeeld voor het aanplanten van meer bomen in de bebouwde omgeving, of extra variatie in plant- en bloemsoorten in de openbare ruimte.

Met indirecte maatregelen zijn panelleden het vaker eens dan oneens. Hoewel overwegend positief, is het draagvlak voor deze indirecte maatregelen duidelijk lager dan voor directe ingrepen. Hierbij gaat het om indirecte maatregelen zoals het verlenen van subsidies voor vergroening van tuinen, daken of andere biodiversiteitsmaatregelen.

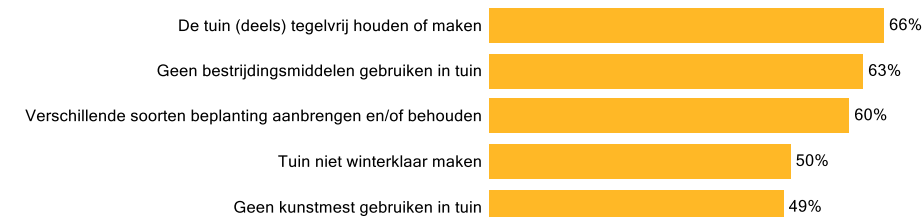
>> **Figuur 6. Draagvlak biodiversiteit:**

Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

Kleinschalige initiatieven en aanpassingen, bijvoorbeeld in een tuin of op een balkon, kunnen ook helpen de biodiversiteit te beschermen of verbeteren. Een overgrote meerderheid van de panelleden (87%) is bereid zelf iets te doen voor het verbeteren van de biodiversiteit, zoals het anders inrichten van de tuin met minder betegeling, door minder gebruik te maken van bestrijdingsmiddelen of door meer te variëren in plantensoorten.

>> **Figuur 7. (Bio)diversiteit in eigen tuin:**

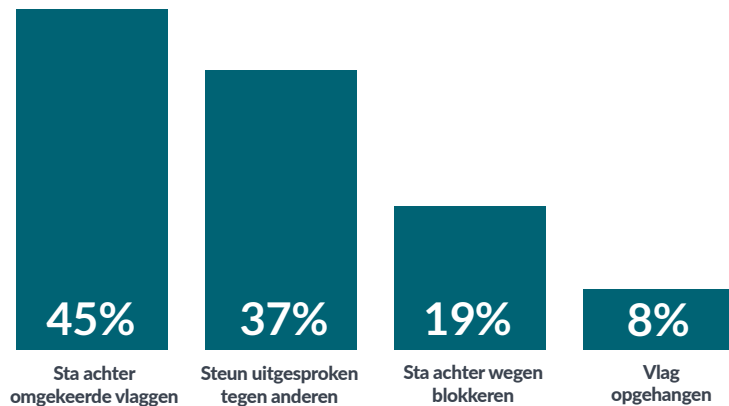
Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

STIKSTOF: INNOVATIE, VERDUURZAMING EN PROTESTEN

Bijna helft panelleden staat achter stikstofprotesten

Aan de panelleden is een aantal vragen en stellingen voorgelegd over de stikstofcrisis. Zo is gevraagd of ze verschillende vormen van protest tegen aangekondigde en in de toekomst wellicht in te voeren stikstofmaatregelen steunen. Ongeveer 45 procent van de panelleden staat achter het ophangen van omgekeerde vlaggen als vorm van protest. Ongeveer een derde heeft tegenover anderen zijn of haar steun voor de protesten uitgesproken. Eén op de vijf panelleden staat achter het blokkeren van wegen als vorm van protest tegen de stikstofmaatregelen. Ongeveer 8% heeft zelf een omgekeerde vlag opgehangen om te protesteren tegen de stikstofmaatregelen. De steun voor de verschillende protestvormen hangt binnen panelleden sterk samen: panelleden die achter het blokkeren van wegen staan, steunen vaak ook minder vergaande vormen van protest, zoals het ophangen van omgekeerde Nederlandse vlaggen

>> Figuur 8. Steun stikstofprotesten:

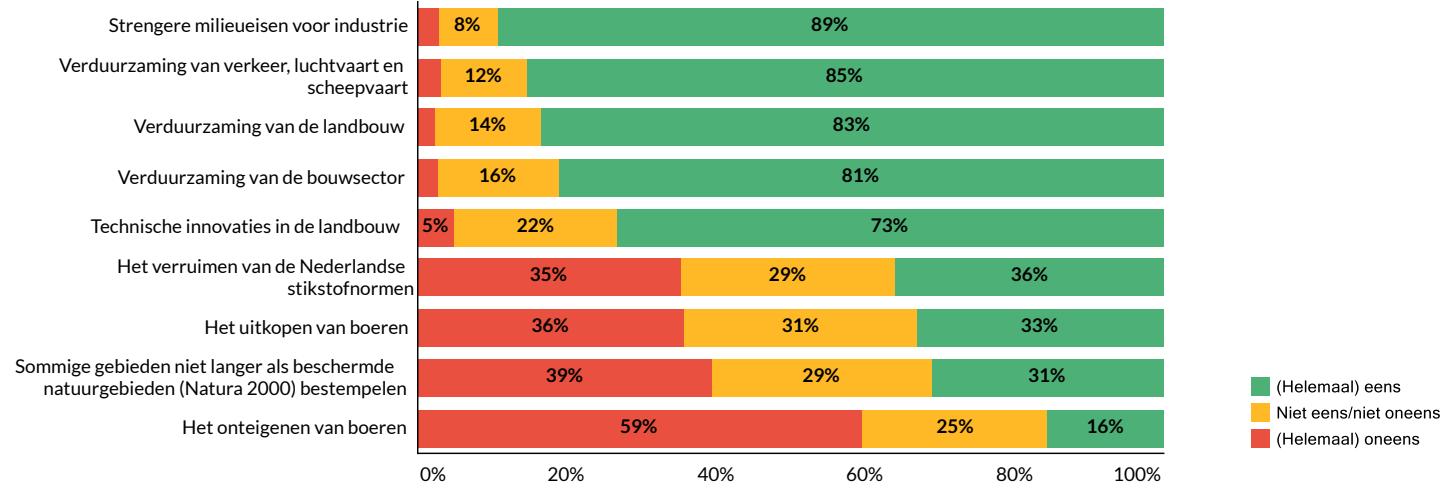
Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

Maatregelen: vooral steun voor innovaties en verduurzaming

Met betrekking tot het onderwerp stikstof, is aan de panelleden ook gevraagd hoe zij denken over een aantal geplande of in het publieke debat genoemde maatregelen voor het verlagen van de stikstofuitstoot. Er is met name steun voor maatregelen die inzetten op verduurzaming van landbouw, bouw en de transportsector. Ook is een ruime meerderheid voor technische innovaties in de landbouw en strengere eisen voor de industrie. In twee soorten maatregelen kan een groot deel van de panelleden zich niet vinden: enerzijds maatregelen die ingrijpende gevolgen hebben voor de agrarische sector (het uitkopen of onteigenen van boeren), en anderzijds maatregelen die toelaten dat er meer stikstof kan worden uitgestoten, namelijk het verruimen van de stikstofnormen of het niet langer beschermen van een deel van de nu in Nederland beschermde (Natura 2000) natuurgebieden.

>> **Figuur 9. Steun voor stikstof reductie maatregelen:**

Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

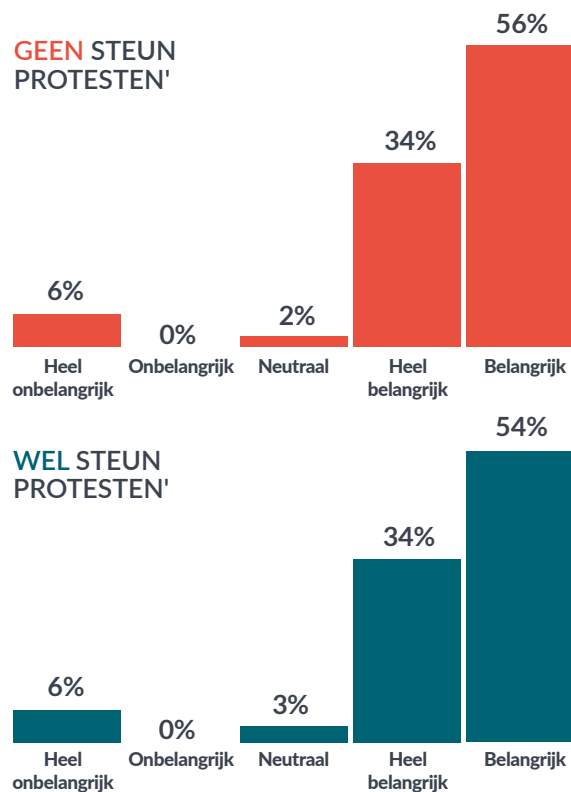

STEUN VOOR STIKSTOFPROTESTEN IN FRYSLÂN GEEN SPLIJTZWAM

Het stikstofvraagstuk en de protesten vormen een onderwerp waarvan in bijvoorbeeld de media en het publieke debat wordt verondersteld dat het de bevolking sterk verdeelt. Deze aanname is onderzocht door meningen van panelleden te vergelijken op verschillende onderwerpen; namelijk panelleden die in ieder geval één van de protestvormen steunen in vergelijking tot panelleden die achter geen van deze protestvormen staan. Tussen deze groepen zijn opvallende overeenkomsten, maar ook opmerkelijke verschillen gevonden.

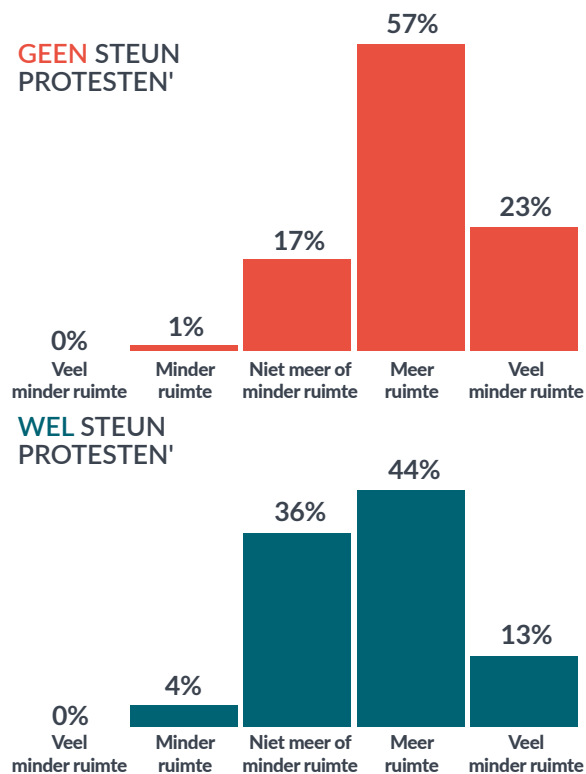
Opvallend is dat panelleden die al dan niet achter de protesten staan, ongeveer evenveel belang hechten aan natuur (Figuur 10). Ook op een thema als verbinding met het Friese landschap, geven beide groepen respondenten gemiddeld gezien bijna dezelfde antwoorden. Wel zouden beide groepen panelleden, als ze daar de kans toe zouden krijgen, voor een andere indeling van het landschap kiezen (Figuur 11). Ongeveer 80% van de panelleden die stikstofprotesten in enige mate steunen, zou graag (veel) meer ruimte willen voor natuurgebieden. Onder panelleden die de stikstofprotesten wel steunen, is dat ongeveer 60%. Met betrekking tot landbouwgrond is er een omgekeerd patroon. In het verlengde van de ruimere rol voor landbouw, zijn panelleden die de stikstofprotesten steunen gemiddeld iets optimistischer over de staat van de natuur en de noodzaak tot bescherming van bijvoorbeeld de biodiversiteit in mindere mate onderschrijven.

>> Figuur 10. Belang hechten aan natuur:

Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

>> Figuur 11. Meer of minder ruimte voor natuurgebieden:

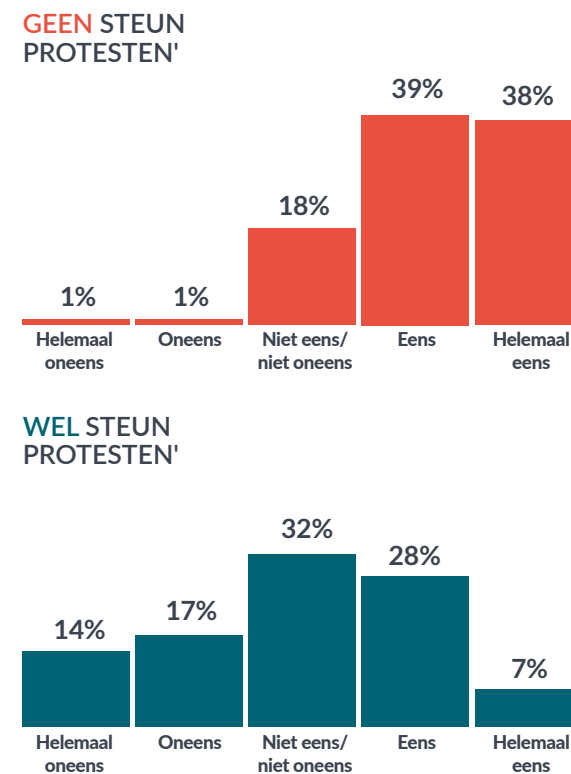
Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

Er zijn grote verschillen tussen beide groepen panelleden op onderwerpen die direct gaan over de stikstofcrisis (figuur 12). Van de panelleden die de protesten niet steunen, is bijvoorbeeld circa 80% het (helemaal) eens met onderstaande stelling. Voor de groep panelleden die de protesten wel in mate steunen, is slechts 35% het eens met deze stelling.

“Te veel stikstof is een bedreiging voor natuur, milieu en biodiversiteit in Fryslân.”

>> Figuur 12. Eens of oneens met de stelling

Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

CONCLUSIE

Genieten van de natuur en het landschap, maar ook bezorgdheid

Volgens panelleden is 'het genieten ervan' een belangrijke functie van zowel de natuur als het landschap in Fryslân. Dat de belangrijkste functies overeenkomen kan mogelijk worden toegeschreven aan de samenhang tussen natuur en landschap in de beleving van panelleden. Maar ook de wisselwerking tussen mens en natuur die heeft geleid tot het huidige (cultuur- of natuur-) landschap van Fryslân, waarbij het onderscheid tussen de invloed van mens en natuur in het landschap is vervaagd. De verbondenheid met het Friese landschap is groot en eveneens de waardering ervan. Over de vele ontwikkelingen die in het landschap plaatsvinden zijn de panelleden dan ook (heel erg) bezorgd.

Vooral meer ruimte voor de natuur

De grootste ruimte in Fryslân wordt gebruikt voor agrarisch terrein (64%). Als panelleden de ruimte in Fryslân konden indelen, dan zou de indeling er niet veel anders uitzien dan hoe deze nu is. Natuurgebied vormt hierbij een uitzondering; 69 procent van de panelleden zou (veel) meer ruimte voor de natuur willen. Een derde van de panelleden zou (veel) meer ruimte voor woningen willen, echter met als belangrijkste voorwaarde dat hiervoor geen waardevolle natuur wordt opgeofferd.

Windmolens op zee zijn oké!

Met betrekking tot energieopwekking vinden panelleden het vooral belangrijk dat er geen schade wordt veroorzaakt aan de natuur en dat energieopwekking geen gevaar geeft voor omwonenden. Hierbij is het opwekken van energie met windmolens op zee de meest geaccepteerde (en minst zichtbare) manier van energieopwekking. Biomassacentrales en locaties voor gaswinning- of opslag zijn het minst geaccepteerd. Verder draagt het tijdig betrekken van omwonenden bij de plan- en besluitvorming bij aan de acceptatie van de ruimtelijke inpassing van energieopwekking in Fryslân.

Groot draagvlak voor het beschermen en verbeteren van biodiversiteit

Veel panelleden vinden het beschermen en verbeteren van biodiversiteit (heel) belangrijk. Er is dan ook veel draagvlak voor overheidsmaatregelen die zorgen voor het beschermen en/of bevorderen van biodiversiteit. Naast maatregelen van de overheid zijn de meeste panelleden (87%) bereid om zelf ook iets te doen om de biodiversiteit te verbeteren.

Stikstofvraagstuk blijkt complexe puzzel

De antwoorden op de vragen rondom de stikstofcrisis, illustreren de complexiteit van dit beleidsvraagstuk. Protesten tegen voorgenomen of geopperde maatregelen voor het oplossen van de stikstofcrisis worden door bijna de helft van de panelleden in enige mate gesteund. Daarnaast zijn maatregelen waarmee stikstofdepositie sterk kan worden verminderd, zoals het uitkopen of zelfs onteigenen van boeren, voor veel panelleden controversieel. Anderzijds is een derde belangrijke conclusie dat steun voor de stikstofprotesten niet betekent dat men niet begaan is met de natuur en het landschap van Fryslân; aan deze zaken wordt door zowel panelleden die de stikstofprotesten steunen als mensen die dat niet doen, veel waarde gehecht.

Samenvattend

De natuur en het landschap van Fryslân zijn erg met elkaar verweven. Dat is ook niet verwonderlijk in een landschap dat tot stand is gekomen door een eeuwenlang samenspel tussen mens en natuur. Dit heeft geresulteerd in een landschap waarin (echt) ongerepte natuur ontbreekt en onderdelen als bebouwing en infrastructuur een beperkt aandeel van minder dan 10 procent van de ruimte vormt.

Het landschap in Fryslân krijgt van de panelleden een hoge waardering. Ongeacht of men voor- of tegenstander is van stikstofmaatregelen, jong of oud. Ook is er veel draagvlak voor maatregelen en hoge eigen bereidheid om de biodiversiteit te verbeteren. De betrokkenheid met de natuur en het landschap uiten zich tegelijkertijd ook in de vele zorgen over actuele ontwikkelingen. Voor ruimtelijke inpassing van energieopwekking is voor panelleden de belangrijkste voorwaarde dat inpassing niet mag leiden tot schade of overlast voor natuur en omwonenden. Over het algemeen zien zij ook graag meer ruimte voor natuur. Waar die ruimte vandaan moet komen, of welke invulling zou moeten wijken voor een andere, daarover zijn de meningen verdeeld. Het landschap, en de natuur als integraal onderdeel ervan, lijkt daarmee meer een verbindend element in Fryslân dan dat het lijkt te verdelen.

BRONNEN/GERAADPLEEGDE LITERATUUR:

Schoevers, P. J., (1982) 'Landschapstaal, Een stelsel van basisbegrippen voor de landschapsecologie', Wageningen University & Research.

CBS, Bestand Bodemgebruik:

<https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/nederland-regionaal/geografische-data/bestand-bodemgebruik>

Commissie voor de milieueffectrapportage:

<https://www.commissiemer.nl/themas/landschap/stand-van-zaken>

Europese Landschapsconventie; Europees landschapsverdrag:

<https://wetten.overheid.nl/BWBV0001748/2005-11-01>

Wageningen University & Research:

<https://www.wur.nl/nl/show-longread/biodiversiteit-longread.htm>

Contactpersoon

Sjaak Moerman
smoerman@planbureau Fryslan.nl

Planbureau Fryslân
Doelestraat 8a
8911 DX Leeuwarden
(058) 234 85 00
info@planbureau Fryslan.nl
www.planbureau Fryslan.nl

COLOFON

'Natuur, Landschap en Biodiversiteit in Fryslân' is een uitgave van het Planbureau Fryslân, maart 2023.

Auteurs

Sjaak Moerman
Eva Hansen
Chaïm la Roi